

GEORGE R. R.
MARTIN

Lohikäärmetanssi

1. UNELMIA JA TUHKAA

Tulen ja jään laulu V

Suomentanut Satu Loitsu

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

George R. R. Martinia suomeksi

Tulen ja jään laulu:

Valtaistuinpeli

Kuninkaiden koitos

Miekkamyrsky: 1. Terästä ja lunta

Miekkamyrsky: 2. Verta ja kultaa

Korppien kestit

Lohikäärmetanssi: 1. Unelmia ja tuhkaa

Lohikäärmetanssi: 2. Pitojen jälkeen

Tuli & veri

Seitsemän kuningaskunnan ritari

Jäälohikäärme

Englanninkielinen alkuteos

A Dance with Dragons – 1 Dreams and Dust

© 2011 George R.R. Martin

Published by agreement with George R.R. Martin, c/o The Lotts Agency, Ltd., New York
and Licht & Burr Literary Agency, Copenhagen.

Suomenkielinen laitos © Kustannusosakeyhtiö Otava 2025

Teos on tarkistettu laitos Kustannusosakeyhtiö Kirjavan ensimmäistä kertaa
vuonna 2014 julkaisemasta suomennoksesta.

Kartat: Jeffrey L. Ward

Graafinen suunnittelu ja taitto: M. Pietikäinen

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.

ISBN 978-951-1-49743-1

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2025

tämä on omistettu faneilleni

*Lodeylle, Treblalle, Stegolle, Podille,
Caressille, Yagsille, X-Raylle ja Mr. X:lle,
Katelle, Chatayalle, Mormontille, Michille,
Jamielle, Vanessalle, Rolle,
Stubbylle, Louiselle, Agravainelle,
Wertille, Maltille, Jolle,
Mouselle, Telisianelle, Blackfyrelle,
Bronn Stonelle, Coyote's Daughterille,
ja muille sekopäisille miehille ja naisille,
jotka kuuluvat Brotherhood without Bannersiin*

verkkosivustovelhoilleni

*Eliolle ja Lindalle, Westerosin valtiaille,
WIC:n Winterille ja Fabiolle,
ja Dragonstonen Gibbsille, joka aloitti koko jutun*

*Espanjan Asshain miehille ja naisille,
jotka lauloivat meille karhusta ja kaunokaisesta
ja Italian uskomattomille faneille,
joilta sain yllin kyllin viiniä
lukijoilleni Suomessa, Saksassa,
Brasiliassa, Portugalissa, Ranskassa ja Hollannissa
ja kaikissa muissa kaukaisissa maissa,
joissa tätä tanssia on odotettu*

*ja kaikille ystäville ja faneille,
joita en ole vielä tavannut*

kiitokset kärsivällisyydestänne

HUOMAUTUS AIKAJÄRJESTYKSESTÄ

Tiedän hyvin, että kirjojen välillä on vierähtänyt aikaa. Pieni muistutus voisi olla paikallaan.

Kirja, jota pitelet käsissäsi, on *Tulen ja jään laulun* viides osa. Neljäs osa oli *Korppien kestit*. Tämä kirja ei kuitenkaan seuraa edellistä perinteisessä mielessä vaan pikemminkin kulkee sen rinnalla.

Sekä *Tanssi* että *Kestit* jatkavat tarinaa siitä, mihin sarjan kolmas osa, *Miekkamyrsky*, jäi. Siinä missä *Kestit* keskittyi Kuninkaansataman ympäristön, Rautasaarten ja Dornen tapahtumiin, *Tanssi* vie meidät pohjoiseen, Mustalinnan ja Muurille (sekä sen pohjoispuolelle), sekä Kapeanmeren toiselle puolelle Pentosiin ja Orjakauppiaanlahdelle jatkamaan Tyrion Lannisterin, Jon Nietoksen, Daenerys Targaryenin ja muiden sellaisten hahmojen tarinoita, joita edellisessä osassa ei nähty. Nämä kirjat eivät ole peräkkäisiä vaan pikemminkin rinnakkaisia... ja ne on jaettu maantieteellisesti ennenmin kuin aikajärjestyksen mukaisesti.

Mutta vain tiettyyn rajaan saakka.

Lobikäärmetanssi on pidempi kuin *Korppien kestit* ja kattaa pidemmän ajanjakson. Tämän kirjan jälkipuoliskossa tietyt näkökulmahahmot *Korppien kesteistä* palaavat jälleen kuvioihin. Ja se tarkoittaa juuri sitä mitä sen luulisikin tarkoittavan: kertomus on edennyt *Kestien* kattaman ajan ohi, ja tarinavirrat ovat jälleen yhtyneet.

Seuraavana on vuorossa *Talven tuulet*. Siinä toivon kaikkien jälleen hytisevän yhdessä...

George R. R. Martin
Huhtikuussa 2011

[illegible]

• Kaupungit • Kylät ♦ Linnat
∴ Rauniot ❖ Rauniolinnat

© 2011 Jeffrey L. Wara

[illegible]

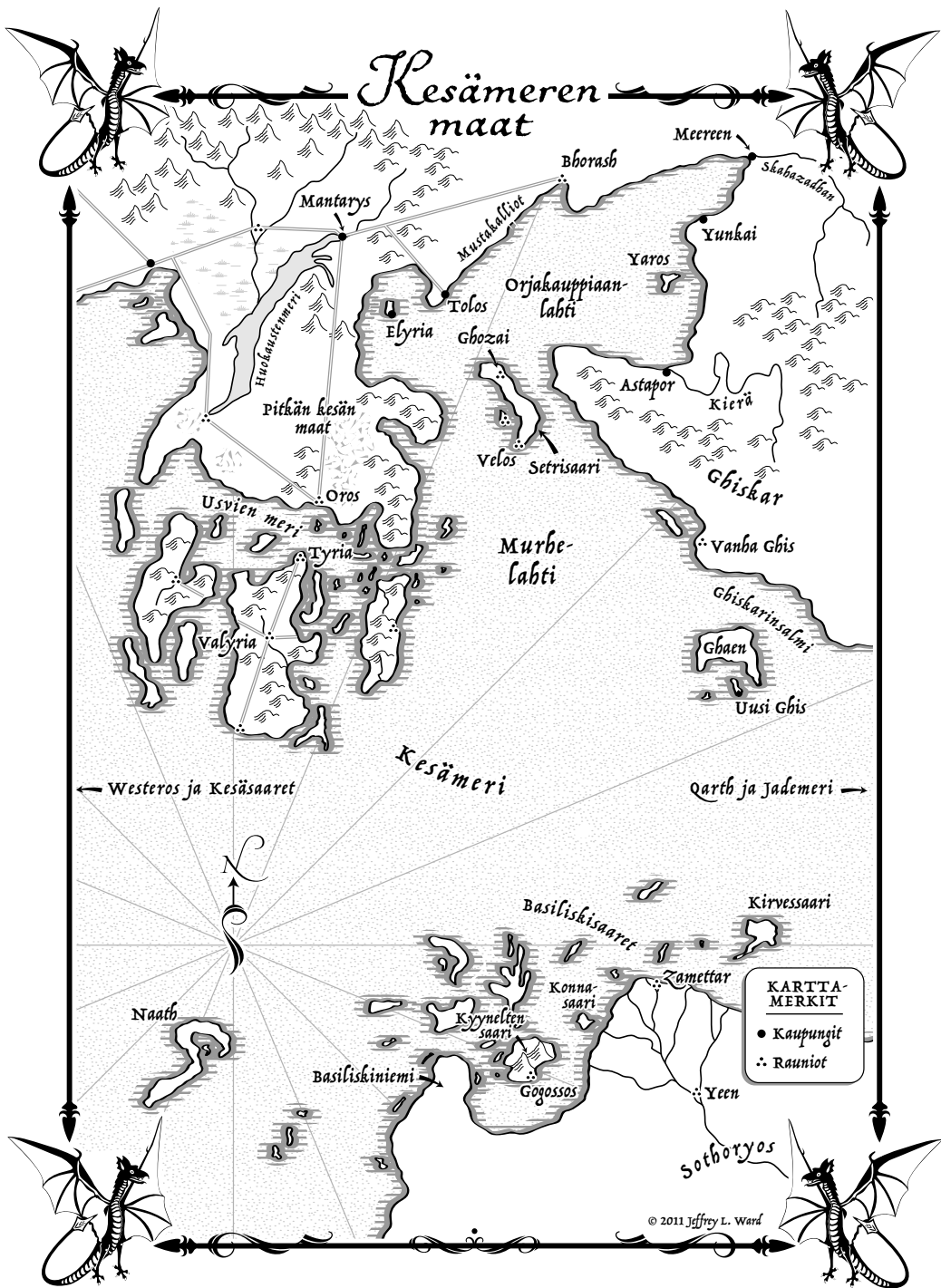
• Kaupungit • Kylät ♦ Linnat
 ∴ Rauniot ❖ Rauniolinnat

© 2011 Jeffrey L. Ward

- Kaupungit ♦ Linnat
- ❖ Rauniolinnat

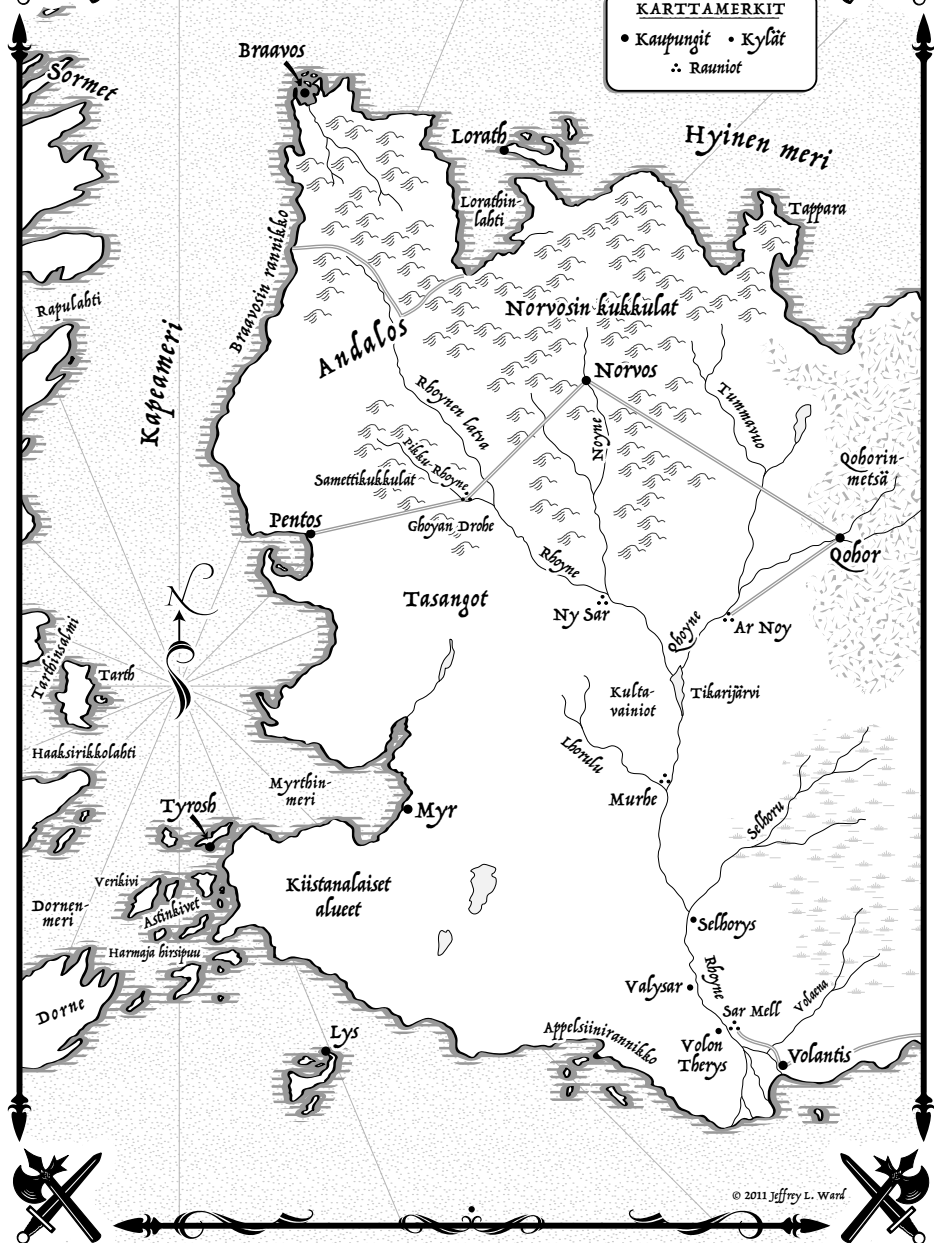
Kesämeren maat

Vapaakaupungit

KARTAMERKIT

- Kaupungit • Kylät
- .. Rauniot

Esinäytös

*Y*össä lemusi ihminen.

Susimieli pysähtyi puun alle ja nuuski ilmaa. Varjot laikuttivat sen harmaanruskeaa turkkia. Männyntuoksuinen tuulenhenkäys toi mukanaan ihmishajua ja heikompia hajuja, jotka kielivät ketuista ja jäniksistä, hylkeistä ja hirvistä, jopa susista. Nuo hajut – vanhojen kuolleiden ja eltaantuneiden turkisten löyhyä ja savun ja veren ja mädän lemu, jotka lähes hautasivat muut tuoksut alleen – olivat myös ihmishajuja, sen susimieli tiesi. Ainoastaan ihminen otti nahat ja karvat toisilta eläimiltä ja käytti niitä omiensa päällä.

Toisin kuin sudet, susimieli ei pelännyt ihmistä. Viha ja nälkä kiertyivät kerälle sen vatsassa, ja se päästi matalan murahduksen kutsuen yksisilmäistä veljeään, pientä ovelaa sisartaan. Se kiiti metsän halki laumatoverit tiiviisti kannoillaan. Nekin olivat saaneet vainun. Juostessaan se katsoi myös niiden silmillä ja näki itsensä vilaukselta niiden edellä. Lauoman hengitys huurusi lämpimänä ja valkoisena pitkistä harmaista leuoista. Varpaiden väliin oli muodostunut kivikovaa jätää, mutta metsästys oli nyt käynnissä, saalis edessä. *Syötävää, ajatteli susimieli, lihaa.*

Yksinäinen ihminen on voimaton otus. Se on isokokoinen ja vahva ja sillä on terävät silmät mutta kehnonpuoleinen kuulo eikä sen hajuaistista ole mihinkään. Peurat, hirvet ja jopa jänikset ovat nopeampia, karhut ja villisiat hurjempia taistelussa. Mutta laumoina ihmiset ovat vaarallisia. Susien lähestyessä saalista susimieli kuuli ihmispennun uikutusta, yöllisen riitteen ritinää kömpelöiden ihmistassujen alla, kovanahkojen ja ihmisen kantamien pitkien, harmaiden kynsien kalketta.

Miekkoja, ääni sen sisällä kuiskasi, keihäitä.

Puut olivat kasvattaneet jäiset hampaat, jotka irvistivät paljailta, ruskeilta oksilta. Yksisilmä pyyhälsi aluskasvillisuuden halki lennättäen lunta ilmaan. Laumatoverit seurasivat perässä. Kukkulankylkeä ylös ja sen takana levittäytyvää rinnettä alas, kunnes metsä aukeni niiden edessä, ja ne löysivät ihmiset. Yksi niistä oli naaras. Turkiksiin kääritty nyytti, jota se puristi rintaansa vasten, oli sen pentu. *Jätä hänet viimeiseksi*, ääni kuiskasi, *miehet ovat vaarallisempia*. Ihmiset karjuivat toisilleen ihmisten tapaan, mutta susimieli haistoi niiden pelon. Yhdellä ihmisistä oli puinen hammas, joka oli yhtä pitkä kuin ihminen itse. Mies heitti keihään, mutta sen käsi vapisi, ja hammas kaarsi korkealta ohi.

Sitten lauma oli niiden kimpussa.

Susimielen yksisilmäinen veli iski hampaanheittäjän lumipenikkaan ja raateli sen kurkun auki vastarinnasta huolimatta. Sisar pujahti toisen uroksen selän taa ja yllätti sen takaapäin. Naaras pentuineen jäi hänelle.

Naaraallakin oli hammas, pieni ja luusta tehty, mutta naaras pudotti sen, kun susimielen hampaat upposivat sen pohkeeseen. Kaatuessaan naaras puristi metelöivän pentunsa tiukemmin syliinsä. Turkistensa alla naaras oli pelkkää luuta ja nahkaa, mutta nisät olivat täynnä maitoa. Maukkain liha löytyi pennusta. Susimieli säästi parhaat palat veljelleen. Kaikkialla ruhojen ympärillä jäinen lumi värjäytyi ensin vaaleanpunaiseksi ja sitten punaiseksi lauman ahmiessa vatsansa täyteen.

Peninkulmien päässä sijaitsi savesta ja oljista rakennettu mökki, jossa oli savuaukko ja kovaksi tallattu maalattia. Olkikaton alla, mökin aino-kaisessa huoneessa Varamyr vapisi ja yski ja nuoleskeli huuliaan. Hänen silmänsä punottivat, huulet olivat halkeilleet, kurkku kuiva ja karhea, mutta veren ja rasvan maut täyttivät suun ja turvonnut vatsa huusi ravintoa. *Lapsen lihaa*, hän ajatteli ja muisti Kuhmun. *Ihmislihaa*. Oliko hän vajonnut niin alas, että himoitsi ihmislihaa? Hän melkein kuuli korvissaan Haggonin marmatuksen. ”Ihmiset voivat syödä eläinten lihaa ja eläimet ihmisten lihaa, mutta ihminen, joka syö ihmisen lihaa, on inhotus.”

Inhotus. Se oli aina ollut Haggonin lempisana. *Inhotus, inhotus, inhotus*. Ihmislihan syöminen oli inhotus, susihahmossa suden kanssa parittelemisen oli inhotus, ja toisen ihmisen ruumiin valtaaminen oli kaikista suurin inhotus. *Haggon oli heikko ja pelkäsi omia voimiaan. Hän kuoli itkien ja*

yksin, kun riistin häneltä hänen toisen elämänsä. Varamyr oli syönyt Haggonin sydämen. Hän opetti minulle paljon kaikenlaista, ja viimeinen opetus oli ihmislihan maku.

Sen Varamyr oli kuitenkin tehnyt sutena. Hän ei ollut ikinä syönyt ihmislihaa ihmishampain. Mutta laumaltaan hän ei kieltänyt juhlaateriaa. Sudet olivat yhtä nälkiintyneitä kuin hänkin, luisevia ja viluisia ja nälkäisiä, ja saalis... *kaksi miestä ja nainen sekä sylilapsi pakenivat tappiota kuolemaan. Nälkä tai luonnonvoimat olisivat pian surmanneet heidät joka tapauksessa. Tämä oli parempi, nopeampi tapa. Armo.*

”Armo”, hän sanoi ääneen. Hänen kurkkunsa oli karhea, mutta tuntui hyvältä kuulla ihmisääntä, vaikka sitten vain omaansa. Ilma haisi homeelle ja kostealle, maalattia oli kylmä ja kova, ja hänen nuotionsa enemmänkin savutti kuin lämmitti. Hän siirtyi niin lähelle liekkejä kuin uskalsi. Hän yski ja vapisi vuorotellen, ja hänen kylkeään tykytti kohdasta, jossa haava oli auennut. Veri oli ryvettänyt hänen housunsa polvia myöten ja kuivunut kovaksi, ruskeaksi kuoreksi.

Ohdake oli varoittanut, että niin saattaisi käydä. ”Ompelin haavan parhaani mukaan”, nainen oli sanonut, ”mutta sinun täytyy levätä ja antaa sen parantua, tai liha repeää uudelleen auki.”

Ohdake oli ollut viimeinen hänen seuralaisistaan. Keihäsvaimo, rypyinen, syyläinen, tuulen ahavoittama ja sitkeä kuin vanha juuri. Muut olivat jättäneet heidät matkan varrella. Yksitellen he olivat jättäytyneet jälkeen tai kasvattaneet etumatkaa suunnatessaan kohti vanhoja kyliään tai Maitovirtaa tai Karukotoa tai yksinäistä kuolemaa metsissä. Varamyr ei tiennyt minne eikä välittänyt tietää. *Olisi pitänyt ottaa joku heistä, kun oli vielä tilaisuus. Toinen kaksosista, punatukkainen nuorukainen tai se iso arpi-naamainen mies.* Häntä oli kuitenkin pelottanut. Joku muista olisi saattanut huomata, mitä oli tekeillä. Sitten he olisivat kaikki kääntyneet häntä vastaan ja tappaneet hänet. Haggonin sanat olivat vainonneet häntä, ja tilaisuus oli mennyt sivu suun.

Taistelun jälkeen heitä oli ollut metsässä tuhansittain, tuhansittain nälkäisiä ja pelokkaita, jotka olivat paenneet Muurin verilöylyä. Jotkut olivat suunnitelleet paluuta hylkäämiinsä koteihin, toiset taas uutta hyökkäystä, mutta suurin osa oli eksyksissä kykenemättä päättämään, minne mennä tai mitä tehdä. He olivat paenneet mustaviittaisia variksia

ja harmaan teräksen verhoamia ritareita, mutta nyt heitä vaanivat niitäkin armottomammat viholliset. Jokaisen päivän myötä matkan varrelle jäi yhä enemmän ruumiita. Osa kuoli nälkään, osa kylmään, osa tauteihin. Jotkut menettivät henkensä niiden käsissä, jotka olivat olleet heidän aseveljiään marssilla etelään Mance Rayderin, Muurin pohjoispuolen kuninkaan, kanssa.

Mance on kukistunut, eloonjääneet kertoivat toisilleen toivottomina, *Mance on vangittu*, *Mance on kuollut*. ”Harma on kuollut ja Mance on vangittu, muut ovat paenneet ja jättäneet meidät”, Ohdake oli väittänyt ommellessaan hänen haavansa. ”Tormund, Itkumies, Kuushahmo, kaikki urheat ryöstelijät. Missä he ovat nyt?”

Hän ei tunne minua, Varamyr tajusi silloin, *ja miksi tuntisikaan?* Ilman eläimiään hän ei näyttänyt mahtimieheltä. *Minä olin Varamyr Kuushahmo, joka mursi leipää Mance Rayderin kanssa*. Hän oli valinnut nimekseen Varamyr ollessaan kymmenvuotias. *Lordille sopiva nimi, lauluihin sopiva nimi, mahtava ja pelottava nimi*. Siitä huolimatta hän oli paennut variksia kuin säikähtänyt jänis. Kauhistuttava lordi Varamyr oli muuttunut pelkuriksi, mutta sen paljastaminen Ohdakkeelle tuntui sietämättömältä, joten hän oli sanonut keihäsvaimolle nimekseen Haggon. Myöhemmin hän oli miettinyt, miksi kaikista mahdollisista nimistä huulille oli noussut juuri tuo nimi. *Minä söin hänen sydämensä ja join hänen vertaan, ja silti hän vainooa minua yhä*.

Eräänä päivänä paon jälkeen joku oli ratsastanut täyttä laukkaa metsän halki luisevalla valkoisella hevosella ja huutanut, että heidän kaikkien tulisi suunnata kohti Maitovirtaa, että Itkumies kokosi sotureita ylittämään Kallosillan ja valtaamaan Varjotornin. Monet seurasivat häntä; vielä useammat eivät. Myöhemmin juro meripihkaan ja turkiksiin sonnustautunut soturi kulki keittoanuotiolta toiselle yllyttämässä eloonjääneitä suunnatamaan kohti pohjoista ja hakeutumaan thenniläisten laakson suojiin. Varamyrille ei koskaan selvinnyt, miksi mies uskoi heidän olevan turvassa siellä, kun thenniläiset itsekin olivat sieltä paenneet, mutta sadat seurasivat tuota juroa miestä. Satoja lisää lähti metsänoidan matkaan tämän saatua näyn laivastosta, joka tulisi noutamaan vapaata kansaa etelään. ”Meidän täytyy hakeutua meren rantaan”, huusi Myyräemo, ja hänen seuraajansa kääntyivät kohti itää.

Varamyr olisi saattanut lähteä heidän mukaansa, jos olisi ollut vahvempi. Mutta meri oli harmaa ja kylmä ja kaukana, ja hän tiesi, ettei selviäisi hengissä sinne asti. Hän oli kuollut jo yhdeksästi ja teki taas kuolemaa, ja tämä olisi hänen todellinen kuolemansa. *Oravannahkaviitta*, hän muisti, *hän puukotti minut oravannahkaviitan takia*.

Viitan omistaja oli maannut maassa hengettömänä, takaraivo luunsirujen täplittämänä mössönä, mutta viitta oli näyttänyt paksulta ja lämpimältä. Oli satanut lunta, ja Varamyr oli kadottanut oman viittansa Muurilla. Samoin makuuturkikset ja villaiset alusvaatteet, lampaannahkasaappaat ja turkiksella vuoratut rukkaset, vaivalla kokoon haalitun liha- ja ruokavaraston sekä makaamiltaan naisilta nappaamansa hiustupsut, jopa Mancen hänelle antamat kultaiset rannerenkaat – ne kaikki hän oli menettänyt jossakin Muurin luona. *Minä paloin ja kuolin ja pakenin puolihulluna kivusta ja kauhusta*. Muisto hävetti häntä yhä, mutta hän ei ollut ollut ainoa. Muut, sadat ja tuhannet muut, olivat paenneet. *Taistelu oli menetetty. Ritarit olivat tulleet, voittamattomina teräksisissä sotisovissaan ja tappaneet jokaisen, joka jäi taistelemaan. Vaihtoehdot olivat pako tai kuolema*.

Mutta kuolemalta ei ollut helppo paeta. Joten kun Varamyr näki metsässä kuolleen naisen, hän polvistui riisumaan tältä viittaa eikä nähnyt poikaa ennen kuin tämä syöksähti esiin piilopaikastaan pensaikosta, upotti pitkän luuveitsensä hänen kylkeensä ja repi viitan hänen kynsistään. ”Se oli hänen äitinsä”, Ohdake kertoi myöhemmin, pojan paettua. ”Se oli hänen äitinsä viitta, ja kun hän näki sinun ryöstävän sitä...”

”Hän oli kuollut”, Varamyr sanoi ja irvisti luuneulan lävistäessä hänen ihonsa. ”Joku oli murskannut hänen kallonsa. Joku varis.”

”Ei varis. Sarvijalkamiehet. Minä näin sen.” Naisen neula veti hänen kylkensä viiltohaavaa kiinni. ”Raakalaisia, ja kuka jäljellä olevista kykenisi kesyttämään heidät?” *Jäljellä ei ole ketään. Jos Mance on kuollut, vapaa kansa on tuhoon tuomittu*. Thenniläiset, jättiläiset ja sarvijalat, luola-asukit viilattuine hampaineen ja länsirannikon väki luuvaunuineen... hekin ovat tuhoon tuomittuja. Jopa varikset. Ne mustaviittaiset ryökäleet eivät ehkä vielä sitä tienneet, mutta kuolisivat silti muiden mukana. Vihollinen oli tulossa.

Haggonin karhea ääni kaikui hänen mielessään. ”Saat kokea toistakymmentä kuolemaa, poika, ja niistä jokainen tekee kipeää... mutta kun

todellinen kuolema koittaa, saat elää uuden elämän. Sanotaan, että toinen elämä on yksinkertaisempi ja miellyttävämpi.”

Pian Varamyr Kuushahmo saisi tietää, miten asia oli. Hän maistoi todellisen kuolemansa savussa, joka leijui kitkeränä ilmassa, hän tunsi sen haavan kuumuudessa, kun työnsi käden vaatteiden alle ja tunnusteli sitä. Koleus oli pesiytynyt häneen, syvälle luihin ja ytimiin. Tällä kertaa hänet tappaisi kylmyys.

Edellisellä kerralla hänet oli tappanut tuli. *Minä paloin*. Ensin hän oli hämmennyksissään luullut, että häneen oli osunut Muurilta ammuttu tulinuoli... mutta tuli olikin ollut hänen sisällään ja kalvanut häntä. Ja se tuska...

Varamyr oli kuollut yhdeksän kertaa aikaisemmin. Kerran hän oli kuollut keihäänpistoon, kerran karhun hampaat kurkussaan, ja kerran vuolaaseen verenvuotoon saattaessaan maailmaan kuolleena syntyneen pennun. Ensimmäisen kerran hän oli kuollut vain kuuden vanhana, kun isän kirves oli rusahtanut hänen kallonsa läpi. Silti sitäkin tuskallisempaa oli, kun tuli korvensi sisuskaluja, rätisi ja *ahmi* häntä. Kun hän oli yrittänyt lentää siltä pakoon, hänen kauhunsa oli vain lietsonut liekit kuumemmiksi. Siinä hän oli liidellyt Muurin yllä tarkkailemassa alhaalla liikkuvien miesten liikkeitä kotkansilmin. Ja sitten seuraavassa silmänräpäyksessä liekit olivat korventaneet hänen sydämensä tuhkaksi ja lennättäneet hänen henkensä kirkuvana takaisin hänen omiin nahkoihinsa, ja hän oli joutunut tilapäisen hulluuden valtaan. Pelkkä muistokin sai hänet vavahtamaan.

Silloin hän huomasi nuotionsa sammuneen.

Jäljellä oli vain harmaan ja mustan kirjava sekasotku hiiltynyttä puuta sekä jokunen hehkuva kekäle tuhkassa. *Se savuaa yhä, tarvitaan vain puuta*. Varamyr puri hammasta kipua vastaan ja kömpi puukasalle, jonka Ohdake oli kerännyt ennen kuin lähti metsästäämään. ”Syty”, hän raakkui. ”Pala.” Hän kumartui kekäleiden ylle ja lausui sanattoman rukouksen nimettömille metsän ja kukkuloiden ja niittyjen jumalille.

Jumalat eivät vastanneet. Hetken kuluttua savukin lakkasi nousemasta. Pikku mökki oli jo käymässä kylmemmäksi. Varamyrillä ei ollut piikiveä, taulaa eikä kuivia sytykkeitä. Hän ei enää ikinä saisi nuotiota palamaan, ei omin päin. ”Ohdake”, hän huikkasi ääni käheänä ja kivun terävöittämänä. ”Ohdake!”

Ohdakkeen leuka oli terävä, ja hänellä oli lättänenä ja poskella luomi, josta kasvoi neljä tummaa karvaa. Rumat ja kovat kasvot, mutta siitä huolimatta Varamyr olisi antanut paljon, jos olisi nähnyt ne mökin ovi-aukossa. *Minun olisi pitänyt ottaa hänet ennen kuin hän lähti.* Miten pitkään nainen oli ollut poissa? Kaksi päivää? Kolme? Varamyr oli epävarma. Mökin sisällä oli pimeää, ja hän oli ajelehtinut edestakaisin unen ja valheen välillä olematta koskaan ihan varma, oliko ulkona päivä vai yö. ”Odot”, nainen oli sanonut. ”Tuon ruokaa tullessani.” Ja niin hän oli odottanut kuin mikäkin typerys, uneksinut Haggonista ja Kuhmusta ja kaikista pitkän elämänsä aikana tekemistään vääryyksistä, mutta oli kulunut päiviä ja öitä eikä Ohdake ollut palannut. *Hän ei tule takaisin.* Varamyr mietti, oliko paljastanut itsensä. Pystyikö nainen näkemään hänen ajatuksensa ihan vain katsomalla, vai oliko hän mutissut kuume-houreissaan?

Inhotus, hän kuuli Haggonin sanovan. Oli kuin mies olisi ollut samassa huoneessa hänen kanssaan. ”Ohdake on vain ruma keihäsvalimo”, Varamyr sanoi hänelle. ”Minä olen mahtava mies. Minä olen Varamyr, susimieli, hahmonvaihtaja, ei ole oikein, että minä kuolen ja hän jää henkiin.” Kukaan ei vastannut. Lähistöllä ei ollut ketään. Ohdake oli poissa. Hylännyt hänet kuten kaikki muutkin.

Äitikin oli hylännyt hänet. *Kuhmun perään hän kyllä itki, mutta ei minun.* Sinä aamuna, kun isä oli vetänyt hänet vuoteesta viedäkseen hänet Haggonille, äiti ei ollut edes katsonut häneen. Kun isä oli raahannut häntä metsään, hän oli kiljunut ja potkinut, kunnes isä oli läimäyttänyt häntä ja käskenyt häntä olemaan hiljaa. ”Kuulut omiesi pariin”, muuta ei isä sanonut viskatessaan hänet Haggonin jalkoihin.

Isä ei ollut väärässä, Varamyr ajatteli vapisten. *Haggon opetti minulle paljon ja enemmänkin. Hän opetti minut metsästäämään ja kalastamaan, teurastamaan ruhon ja ruotimaan kalan, löytämään tieni metsässä. Ja hän opetti minulle susimielen tavat ja hahmonvaihtajien salat, vaikka lahjani oli mahtavampi kuin hänen omansa.*

Vuosia myöhemmin hän oli yrittänyt löytää vanhempansa kertoakseen heille, että heidän Möykystään oli tullut mahtava Varamyr Kuushahmo, mutta molemmat olivat kuolleet ja tulleet poltetuiksi. *Kaikki palaavat metsiin ja jokiin, palaavat kiviin ja multa. Palaavat maaksi ja tuhkaksi.*

Niin metsänoita oli kertonut äidille sinä päivänä, kun Kuhmu oli kuollut. Möykky ei halunnut olla mikään multakokkare. Poika oli uneksinut päivästä, jolloin laulajat laulaisivat hänen teoistaan ja sievät tytöt suutelisivat häntä. *Kun olen aikamies, minusta tulee Muurin pohjoispuolen kuningas*, Möykky oli luvannut itselleen. Hänestä ei ollut tullut kuningasta, mutta lähellä se oli ollut. Varamyr Kuushahmo oli nimi, jota miehet pelkäsivät. Hän ratsasti taisteluun yli sylen korkuisen lumikarhun selässä, piti kolmea sutta ja varjokissaa orjinaan ja istui Mance Rayderin oikealla puolella. *Mance toi minut tähän paikkaan. Minun ei olisi pitänyt kuunnella. Minun olisi pitänyt pujahtaa karhuuni ja repiä hänet riekaleiksi.*

Ennen Mancea Varamyr Kuushahmo oli ollut eräänlainen lordi. Hän oli yksin eläintensä kanssa asunut veistetyistä tukeista ja sammalesta ja mudasta rakennetussa kartanossa, joka oli aikoinaan kuulunut Haggonille. Kymmenkunta kyläläistä osoitti hänelle kunnioitustaan tuomalla hänelle leipää ja suolaa ja siideriä, tarjoamalla hedelmiä tarhoistaan ja vihanneksia puutarhoistaan. Lihansa hän hankki itse. Kun hänen teki mieli naista, hän lähetti varjokissan noutamaan sellaisen puolestaan, ja se, kehen Varamyr sitten silmänsä iskikin, seurasi varjokissaa nöyrästi hänen vuoteeseensa. Osa tuli itkien, se oli totta, mutta tuli silti. Varamyr antoi heille siementään, otti tupsun heidän tukastaan muistoksi ja lähetti heidät takaisin. Aika ajoin joku kylän sankari tuli keihäs kädessä surmaamaan pedon ja pelastamaan sisaren tai rakkaan tai tyttären. Heidät hän tappoi, mutta naisia hän ei vahingoittanut koskaan. Osaa hän jopa siunasi lapsilla. *Rääpäleitä. Pieniä, hinteliä otuksia, kuten Möykky, eikä yhdelläkään ollut minun lahjaani.*

Pelko ajoi Varamyrin pystyyn, vaikka jalat eivät olleet kantaa. Hän hoiptelti ovelle pidellen kylkeään tyrehdyttääkseen verenvuodon, pyyhkäisi sivuun oviaukkoa peittävän resuisen nahan ja päätyi kasvotusten valkoisen seinämän kanssa. *Lunta*. Ei ihme, että sisällä oli niin pimeää ja savuista. Mökki oli hautautunut lumeen.

Lumi oli yhä pehmeää ja kosteaa ja antoi periksi, kun Varamyr työnsi. Ulkona yö oli kuolemanvalkoinen; kalpeat haituvaiset pilvet tanssivat taivaalla hopeaisen kuun ympärillä tuhansien tähtien katsellessa kylmin silmin. Hän erotti lumeen hautautuneiden mökkien kumpuja ja niiden takana jäähaarniskan verhoaman lumopuun varjon. Etelässä ja lännessä

kukkulat olivat yhtä suurta valkoista erämaata, missä ei liikkunut mikään muu kuin tuiskuava lumi. ”Ohdake”, Varamyr kutsui heikolla äänellä miettien, miten kauas nainen oli mahtanut mennä. *”Ohdake. Nainen. Missä olet?”*

Jossakin kaukana ulvoi susi.

Varamyrin läpi kulki vavistus. Hän tunsu tuon ulvonnin yhtä hyvin kuin Möykky oli aikoinaan tuntenut äitinsä äänen. *Yksisilmä*. Se oli hänen kolmesta sudestaan vanhin, suurin ja hurjin. Vaanija oli laihempi, nopeampi, nuorempi, ja Ovelus viekkaampi, mutta ne molemmat pelkäsivät Yksisilmää. Vanha susi oli peloton, armoton, julma.

Varamyr oli menettänyt muiden eläintensä hallinnan kärsiessään kotkan kuolemantuskia. Varjokissa oli viilettänyt metsään, lumikarhu oli käynyt kynsineen kaikkia ympärillä olleita vastaan ja repinyt neljä miestä kappaleiksi ennen kuin oli kuollut keihääseen. Se olisi surmannut Varamyrinkin, jos hän olisi ollut sen ulottuvilla. Karhu oli vihannut häntä, raivonnut joka kerran, kun hän oli asettunut sen nahkoihin tai kiivennyt sen selkään.

Ja sudet...

Veljeni. Laumani. Monena kylmänä yönä hän oli nukkunut susiensa kanssa ja niiden pörroiset ruumiit olivat lämmittäneet häntä. *Kun kuolen, ne herkuttelevat lihallani ja jättävät pelkät luut kohtaamaan kevätlaulat*. Ajatus oli oudon lohdullinen. Sudet olivat usein hankkineet hänelle ruokaa vaellellessaan; tuntui vain sopivalta, että hän ruokkisi niitä lopun tullen. Hän voisi hyvinkin aloittaa toisen elämänsä repimällä oman ruumiinsa lämmintä, kuollutta lihaa.

Kaikkein helpointa side oli solmia koirien kanssa, sillä ne elivät niin lähellä ihmisiä, että ne olivat melkein ihmismäisiä. Koiran nahkoihin pujahtaminen oli kuin olisi vetänyt jalkaansa vanhan saappaan, jonka nahka on jo pehmennyt käytössä. Kuten saapas, joka on muovattu vastaanottamaan jalka, koira on muovattu hyväksymään kaulapanta, jopa sellainen, jota ihmissilmä ei nähnyt. Sudet olivat hankalampia. Ihminen saattoi ystävästyä suden kanssa, jopa opettaa sutta, mutta sutta ei voinut *kesyttää*. ”Sudet ja naiset avioituvat eliniäksi”, Haggon oli sanonut usein. ”Jos otat suden, se on avioliitto. Susi on siitä päivästä lähtien osa sinua, ja sinä osa sitä. Te kumpikin muututte.”

Muut eläimet oli parasta jättää rauhaan, metsästäjä oli julistanut. Kissat olivat turhamaisia ja julmia, aina valmiina kääntymään hahmonvaihtajaan vastaan. Hirvet ja peurat olivat riistaa; rohkeinkin mies muuttui pelkuriksi, jos oli liian kauan niiden nahoissa. Karhut, villisiat, mäyrät, näädat... Niitä Haggon ei suositellut. "On nahkoja, joihin ei ikinä kannata pukeutua. Ne muuttavat ihmistä ikävällä tavalla." Linnut olivat Haggonin kertoman mukaan pahimpia. "Ihmisen ei ole tarkoitus poistua maan kamaralta. Jos viettää liikaa aikaa pilvissä, ei halua ikinä palata alas. Tiedän jokusen hahmonvaihtajan, jotka ovat kokeilleet haukkoja, pöllöjä, korpeja. Omissa nahoissaankin he näyttävät haaveksivilta ja tuijottavat tuota penteleen sinitaivasta."

Kaikki hahmonvaihtajat eivät kuitenkaan olleet samanlaisia. Kerran, kun Möykky oli ollut kymmenvuotias, Haggon oli vienyt hänet hahmonvaihtajien tapaamiseen. Susimiehet, susien veljet, olivat siinä joukossa suurilukuisimpia, mutta muut olivat kiehtoneet poikaa enemmän. Barroq näytti niin paljon villisialta, ettei häneltä puuttunut kuin syöksyhampaat, Orellilla oli kotkansa, Okaalla varjokissa (välittömästi heidät nähtyään Möykky oli halunnut oman varjokissan), Grisellalla vuohensa...

Yksikään heistä ei ollut kuitenkaan ollut yhtä voimakas kuin Varamyr Kuushahmo, ei edes Haggon, joka oli pitkä ja synkkä ja jonka kädet olivat kivikovat. Metsästäjä oli kuollut itkien, kun Varamyr oli riistänyt häneltä Harmaaturkin, ajanut Haggonin omasta eläimestään ja ottanut sen omakseen. *Ei toista elämää sinulle, vanhush.* Silloin hän oli käyttänyt itsestään nimeä Varamyr Kolmihahmo. Harmaaturkki oli ollut neljäs, vaikka vanha susi oli hauras ja lähes hampaaton ja oli seurannut pian Haggonia kuoleman valtakuntaan.

Varamyr pystyi ottamaan minkä eläimen ikinä halusikin, taivuttamaan sen tahtoonsa ja ottamaan sen ruumiin omakseen. Olipa kyseessä sitten koira tai susi, karhu tai mäyrä...

Ohdake, hän ajatteli.

Haggon sanoisi sitä inhotukseksi, kaikista synneistä mustimmaksi, mutta Haggon oli kuollut ja syöty ja poltettu. Mancekin olisi kironnut hänet, mutta Mance oli surmattu tai vangittu. *Kukaan ei saa koskaan tietää. Minä olisin keihäsvalimo Ohdake, ja Varamyr Kuushahmo olisi kuollut.* Hän oletti, että hänen lahjansa menehtyisi hänen ruumiinsa mukana.

Hän menettäisi sutensa ja eläisi loput päivänsä ruipelona, syylläisenä naisena... mutta hän eläisi. *Jos hän tulee takaisin. Jos olen vielä riittävän vahva ottaakseni hänet.*

Huimauksen aalto vyöryi Varamyrin yli. Hän huomasi olevansa polvillaan, kädet hautautuneina lumipenkkeen. Hän kouraisi kahmalollisen lunta ja täytti sillä suunsa, hieroi sitä partansa läpi rohtuneille huulilleen ja imi kosteutta. Vesi oli niin kylmää, että hänen piti niellä se väkipakolla, ja hän tajusi taas, miten kuuma hänen ruumiinsa oli.

Lumisula sai hänet vain tuntemaan olonsa nälkäisemmäksi. Ruokaa hänen vatsansa kaipasi, ei vettä. Lumisade oli lakannut, mutta tuuli oli yltyvässä ja täytti ilman kristallikiteillä, jotka suomivat kasvoja, kun hän ponnisteli kinosten läpi kyljen haava aukeillen liikkeen myötä. Hengitys huurusi muodostaen resuisen, valkoisen pilven. Lumopuun luota hän löysi oksan, joka oli juuri sopivan pituinen kainalosauvaksi. Hän nojasi siihen raskaasti ja horjui kohti lähintä mökkiä. Ehkä kyläläiset olivat unohtaneet jotakin paetessaan... säkillisen omenoita, hiukan kuivattua lihaa, mitä tahansa, mikä pitäisi hänet hengissä, kunnes Ohdake palaisi.

Hän oli melkein perillä, kun kainalosauva katkesi hänen painonsa alla, ja hänen jalkansa pettivät.

Varamyr ei olisi pystynyt sanomaan, miten pitkään retkotti kinoksessa veren värjätessä lunta punaiseksi. *Lumi hautaa minut.* Se olisi rauhallinen kuolema. *Sanotaan, että lähellä loppua tuntee olonsa lämpimäksi ja uniseksi.* Olisi mukava tuntea itsensä jälleen kerran lämpimäksi, vaikka häntä suretti ajatus, ettei nyt ikinä näkisi vihreitä maita, Muurin toisella puolella levittäytyviä lämpimiä maita, joista Mancella oli ollut tapana laulaa. ”Maailma Muurin takana ei ole tarkoitettu meidänlaisillemme”, Haggonilla oli ollut tapana sanoa. ”Vapaa kansa pelkää hahmonvaihtajia, mutta he myös kunnioittavat meitä. Muurin eteläpuolella polvistujat metsästäisivät meitä ja teurastaisivat meidät kuin siat.”

Sinä varoitit minua, Varamyr ajatteli, *mutta sinä myös näytit minulle Itä-vartion.* Hän oli ollut silloin korkeintaan kymmenen. Haggon oli vaihtanut kaksitoista meripihkaketjua ja turkiksilla täytetyn reen kuuteen viinileiliin, suolakimpaleeseen ja kuparikattilaan. Itävartio oli parempi paikka käydä kauppaa kuin Mustalinna, sillä Itävartioon tuli laivoja täynnä tavaraa tarunomaisista maista meren takaa. Varikset tunsivat Haggonin

metsästäjänä ja Yövartion ystävänä ja kuulivat mielellään uutisia elämästä Muurinsa takana. Jotkut tiesivät hänen olevan myös hahmonvaihtaja, mutta kukaan ei puhunut siitä. Meren äärellä Itävarviossa poika oli ensimmäistä kertaa alkanut uneksia lämpimästä etelästä.

Varamyr tunsi lumihiutaleiden sulavan otsallaan. *Tämä ei ole yhtä ikävää kuin palaminen. Antakaa minun nukkua koskaan heräämättä, antakaa minun aloittaa toinen elämäni.* Hänen sutensa olivat lähellä. Hän tunsi ne. Hän jättäisi tämän heikon lihan taakseen, yhtyisi niihin ja metsästäisi öisin ja ulvoisi kuuta. Susimielestä tulisi oikea susi. *Mutta kuka niistä?*

Ei Ovelus. Haggon olisi sanonut sitä inhotukseksi, mutta Varamyr oli usein livahtanut Oveluksen nahkoihin Yksisilmän paritellessa sen kanssa. Hän ei kuitenkaan halunnut viettää loppuelämänsä narttuna, ei jos hänellä oli muita vaihtoehtoja. Vaanija saattaisi sopia hänelle paremmin, se oli nuori uros... vaikka Yksisilmä oli suurempi ja hurjempi, ja nimenomaan Yksisilmä astui Oveluksen aina tämän tullessa kiimaan.

”Sanotaan, että sitä unohtaa”, Haggon oli sanonut hänelle muutamaa viikkoa ennen omaa kuolemaansa. ”Kun ihmisruumis kuolee, henki elää eläimessä, mutta päivä päivältä muistot haalistuvat, ja eläimestä tulee vähemmän susimieli ja enemmän susi, kunnes ihminen hiipuu olemattomiin ja jäljellä on ainoastaan susi.”

Varamyr tiesi asian oikean laidan. Kun hän oli ottanut hallintaansa Orellille kuuluneen kotkan, hän oli tuntenut toisen hahmonvaihtajan raivoavan heidän ollessaan samassa ruumiissa. Orellin oli surmannut viitankääntäjä Jon Nietos, ja Orell vihasi nuorukaista niin raivokkaasti, että Varamyrkin oli huomannut inhoavansa kyseistä susipoikaa. Hän oli tiennyt, mikä Nietos oli, heti nähtyään suuren, valkoisen hurjasuden hiipivän ääneti pojan rinnalla. Hahmonvaihtaja tunnisti aina toisen samanmoisen. *Mancen olisi pitänyt antaa minun ottaa se hurjasusi. Se olisi ollut kuninkaan arvoinen toinen elämä.* Hän olisi voinut tehdä sen, sitä hän ei epäillyt yhtään. Nietoksen lahja oli väkevä, mutta nuorukainen oli kouluttamaton ja taisteli yhä luontoaan vastaan, kun hänen olisi pitänyt nauttia siitä.

Varamyr näki lumopuun punaiset silmät selvästi sen valkoista runkoa vasten. Ne tuijottivat. *Jumalat punnitsevat minua.* Vavistus kulki hänen lävitseen. Hän oli tehnyt paljon pahaa, kammottavia asioita. Hän oli

varastanut, tappanut, raiskannut. Hän oli ahminut ihmislihaa ja latkinut kuolevien ihmisten verta sen pulputessa raadelluista kurkuista kuumana ja punaisena. Hän oli vaaninut vihollisia metsässä, hyökännyt heidän nukkuessaan, kynsinyt sisälmykset heidän vatsaonteloistaan ja levitellyt ne pitkin mutaista maata. *Miten ihanalta heidän lihansa maistuikaan.* ”Se oli eläin, en minä”, hän kuiskasi käheästi. ”Lahja, jonka itse minulle annoitte.”

Jumalat eivät vastanneet. Hänen hengityksensä riippui kalpeana usvana ilmassa. Hän tunsi, että partaan muodostui jääkiteitä. Varamyr Kuus-hahmo sulki silmänsä.

Hän näki vanhan unen röttelöstä meren rannalla, kolmen koiran uikutuksesta ja naisen kyyneleistä.

Kuhmu. Hän itkee Kuhmun takia, mutta ei ikinä itkenyt minun takiani.

Möykky oli syntynyt kuukauden ennenaikaisesti ja sairastanut niin usein, ettei kukaan olettanut hänen selviävän. Äiti oli odottanut, kunnes hän oli ollut melkein neljän, ennen kuin oli antanut hänelle kunnan nimen, ja silloin oli ollut liian myöhäistä. Koko kylä käytti hänestä nimeä Möykky, nimeä, jonka Meha-sisko oli antanut hänelle, kun hän oli vielä ollut äidin kohdussa. Meha oli nimennyt Kuhmunkin, mutta Möykyn pikkuveli oli syntynyt ajallaan isona, punakkana ja rotevana, ja imenyt ahnaasti äidin nännejä. Äiti aikoi nimetä pojan isän mukaan. *Mutta veli kuoli. Hän kuoli kolme päivää ennen nimeämispäiväänsä, kun hän oli kahden ja minä kuuden.*

”Pikkuisesi on nyt jumalten luona”, metsänoita oli sanonut äidille tämän surressa. ”Hän ei enää ikinä tunne kipua, ole nälissään tai itke. Jumalat ovat ottaneet hänet maahan ja puihin. Jumalat ovat kaikkialla ympärillämme, virran kivissä, linnuissa ja eläimissä. Kuhmu on mennyt heidän luokseen. Hän on maailma ja kaikki, mitä siihen kuuluu.”

Vanhan naisen sanat olivat viiltäneet Möykkyä kuin veitsi. *Kuhmu näkee minut. Hän katselee minua. Hän tietää.* Nyt ei ollut kätköpaikkaa, vanhat konstit eivät toimineet. Hän ei voinut piiloutua äidin helmoihin eikä juosta koirien kanssa paetakseen isän raivoa. *Koirat.* Riippahäntä, Nuusku ja Murina. *Ne olivat hyviä koiria. Ne olivat ystäviäni.*

Kun isä löysi koirat nuuskimasta Kuhmun ruumista, hän ei mitenkään voinut tietää mikä niistä oli syyllinen, joten hän käytti kirvestään

niihin kaikkiin. Isän kädet vapisivat niin pahasti, että Nuusku hiljeni vasta toisella iskulla, Murina neljännellä. Veren haju täytti ilman raskaana, ja kuolevien koirien äänet olivat kammottavia kuulla, mutta siitä huolimatta Riippahäntä tuli, kun isä kutsui. Se oli koirista vanhin, ja koulutus voitti kauhun. Kun Möykky pujahti sen nahkoihin, oli liian myöhäistä.

Ei isä, ole kiltti, hän yritti sanoa, mutta koirat eivät osaa puhua ihmisten kieltä eikä ilmoille noussut kuin säälittävää uikutusta. Kirves rysähti keskelle vanhan koiran kalloa, ja pojalta hökkelin sisällä pääsi parkaisu. *Niin asia heille selvisi*. Kaksi päivää myöhemmin isä oli raahannut hänet metsään. Isällä oli kirves mukanaan, joten Möykky luuli, että isä aikoi tappaa hänet niin kuin koiratkin. Sen sijaan isä jätti hänet Haggonille.

Varamyr heräsi äkisti, rajusti, koko ruumis vapisten. ”Nouse ylös”, kirkui joku, ”meidän täytyy lähteä. Niitä on sadoittain.” Lumi peitti häntä valkeana, kankeana kerroksena. *Kylmä*. Kun hän yritti liikkua, hän huomasi, että käsi oli jäähtynyt kiinni. Pala ihoa irtosi ja jäi maahan, kun hän riuhtaisi itsensä vapaaksi. ”Nouse”, nainen rääkäisi jälleen, ”ne tulevat.”

Ohdake oli palannut hänen luokseen. Nainen piteli häntä olkapäistä ja ravisteli häntä, huusi päin naamaa. Varamyr haistoi naisen hengityksen ja tuns sen lämmön poskillaan, jotka olivat kylmyyden turruttamat. *Nyt*, hän ajatteli, *tee se nyt tai kuole*.

Hän keräsi viimeiset voimansa, loikkasi ulos nahoistaan ja tunkeutui naiseen.

Ohdake köyristi selkäänsä ja kirkui.

Inhotus. Nousiko ajatus Ohdakkeen vai Haggonin mielestä? Varamyr ei tiennyt. Hänen vanha ruumiinsa retkahti takaisin kinokseen naisen sormien otteen höltyessä. Keihäsvaimo vääntelehti ja rääkyi. Varamyrin varjokissalla oli ollut tapana panna rajusti hanttiin, ja lumikarhu oli tullut joksikin aikaa puolihulluksi ja näykkinyt puita, kiviä ja ilmaa, mutta tämä oli pahempaa. ”Ulos, ulos nyt!” hän kuuli oman suunsa huutavan. Ohdakkeen keho kompuroi, kaatui ja nousi jälleen ylös, kädet huitoivat, jalat sätkivät irvokkaassa tanssissa, kun heidän henkensä taistelivat lihan herruudesta. Nainen imi sisään suullisen hyytävää ilmaa, ja Varamyr nautti silmänräpäyksen ajan nuoren ruumiin voimasta ennen kuin hampaat napsahdivat yhteen ja hänen suunsa täyttyi verestä. Ohdake kohotti

kädet hänen kasvoilleen. Varamyr yritti pakottaa ne takaisin alas, mutta kädet eivät totelleet, ja Ohdake kynsi hänen silmiään. *Inhotus*, Varamyr muisti hukkuessaan vereen ja kipuun ja hulluuteen. Kun hän yritti kirkua, Ohdake sylkäisi heidän kielensä ulos.

Valkoinen maailma kallistui ja kaatui pois. Hetken tuntui kuin hän olisi ollut lumopuun sisällä ja katsonut maailmaa punaisin, veistetyin silmin, kun kuoleva mies nytkähteli vaisusti maassa ja hullu nainen tanssi sokeana ja verisenä kuun alla itkien punaisia kyyneleitä ja repien vaatteitaan. Sitten kumpikin katosi ja hän kohosi, suli, hänen henkensä kulki kylmän tuulen mukana. Hän oli lumessa ja pilvissä, hän oli varpunen, orava, tammi. Sarvipöllö lensi ääneti hänen puidensa välistä metsästään jänistä; Varamyr oli pöllössä, jäniksessä, puissa. Syvällä jäätyneen maan alla kastemadot kaivoivat sokeasti käytäviään pimeässä, ja hän oli niissäkin. *Minä olen metsä ja kaikki mitä siellä on*, hän ajatteli riemuissaan. Satakunta korppia pyrähti raakkuen lentoon tuntiessaan hänen kulkevan lävitseen. Komea hirvi mylvi niin, että sen selkään tarrautuneet lapset olivat pudota. Nukkuva hurjasusi kohotti päätään äristäkseen ei millekään. Ennen kuin niiden sydän ehti lyödä seuraavan kerran, hän oli jatkanut matkaansa etsien omiaan, Yksisilmää, Ovelusta ja Vaanijaa – laumaansa. Hänen sutensa pelastaisivat hänet, hän sanoi itselleen.

Se oli hänen viimeinen ajatuksensa ihmisenä.

Oikea kuolema tuli yhtäkkiä; hän tunsu järkyttävää kylmyyttä ikään kuin hänet olisi sysätty jäätyneen järven hyiseen veteen. Sitten hän huomasi kiitävänsä kuun valaisemalla lumikentällä laumatoverit tiiviisti kannoillaan. Puoli maailmaa oli pimeänä. *Yksisilmä*, hän tiesi. Hän haukahti, ja Ovelus ja Vaanija toistivat sen kaikuna.

Harjanteella sudet pysähtyivät. *Ohdake*, hän muisti, ja osa hänestä suri menetystä, osa suri tekoa. Alhaalla koko maailma oli muuttunut jääksi. Huurresormet hiipivät hitaasti pitkin lumopuuta ja kurkottelivat toisiaan kohti. Tyhjä kylä ei ollut enää tyhjä. Lumikinosten keskellä käveli sinisilmäisiä varjoja. Jotkut olivat pukeutuneet ruskeaan, toiset mustiin ja jotkut olivat alasti, ja niiden iho oli lumenkalpea. Tuuli huokaili kukkuloiden lomitse uhkuen hajuja: kuollutta lihaa, kuivaa verta, ihoa joka haisi homeelle ja mädälle ja virtsalle. Ovelus murahti ja paljasti hampaansa niskakarvat pörhöllään. *Ei ihmisiä. Ei riistaa. Eivät nämä.*